

Opgave 3 Dieren begrijpen

Mensen proberen zichzelf vaak beter te begrijpen door zich te vergelijken met andere dieren.

René Descartes dacht dat mensen fundamenteel verschillen van dieren. Deze opvatting had gevolgen voor de behandeling van dieren door mensen.

Mensbeelden, zoals dat van Descartes, hebben een ethische dimensie.

- 2p 15 Leg met het mensbeeld van Descartes uit dat mensen volgens hem verschillen van dieren.

Leg vervolgens met de behandeling van dieren door mensen uit dat Descartes' mensbeeld een ethische dimensie heeft.

Chimpansees lijken in veel opzichten op mensen. Op internet gaan filmpjes rond die suggereren dat chimpansees kunnen lachen. Zo is te zien hoe een chimpansee verrast reageert op een goocheltruc, waarbij een bekertje buiten zijn zicht wordt leeggemaakt. Als de chimpansee het lege bekertje ziet, zet hij grote ogen op en valt met open mond achterover.

Volgens Helmuth Plessner is lachen typisch menselijk, vanwege de dubbelzinnige verhouding van mensen tot hun eigen lichaam en het menselijke vermogen tot symbolische uitdrukkingen.

Plessner stelt dat zijn theorie over lachen niet door waarnemingen kan worden weerlegd. Volgens veel dieronderzoekers zou een waarneming zoals het beschreven filmpje, wel kunnen bewijzen dat chimpansees kunnen lachen.

- 3p 16 Leg met het voorbeeld van lachen de dubbelzinnige verhouding van de mens tot het eigen lichaam uit.

Leg vervolgens uit dat chimpansees volgens Plessner **niet** kunnen lachen. Ga daarbij in op het vermogen tot symbolische uitdrukking.

Geef tot slot met het vermogen tot symbolische uitdrukking een argument **tegen** Plessners standpunt dat chimpansees niet kunnen lachen.

Dieronderzoek kan op verschillende manieren worden gedaan. Zo kun je door samen te leven met een huisdier en er een persoonlijke band mee op te bouwen, je huisdier misschien goed leren kennen. Veel mensen kunnen voorbeelden geven waarmee ze de intelligentie of de emotionele gevoeligheid van hun eigen huisdier proberen aan te tonen. Sommige onderzoekers zien wetenschappelijke experimenten echter als betrouwbaarder, onder andere omdat de onderzoekers daarbij onzichtbaar kunnen blijven.

In de wetenschapsfilosofie wordt een onderscheid gemaakt tussen waardegebondenheid en waardevrijheid.

- 1p 17 Leg uit dat dieronderzoekers een voorkeur kunnen hebben voor experimenten boven alledaagse observaties, met de begrippen waardegebondenheid en waardevrijheid.

Volgens Vinciane Despret raden sommige dieronderzoekers het af om met katten te werken in experimenten. Het probleem is dat katten niet meer meewerken zodra ze doorhebben dat ze in een experiment zitten waarin hun vrijheid wordt beperkt. Katten werken alleen mee als ze een goede band hebben met de onderzoekers. Despret wijst erop dat de opstandigheid van katten door veel onderzoekers is aangezien voor domheid.

Volgens Despret doet dieronderzoek vaak geen recht aan dieren. Zij bekritiseert twee uitgangspunten van experimenteel dieronderzoek:

Uitgangspunt 1

Dieren moeten vanuit een derdepersoonsperspectief worden bestudeerd.

Uitgangspunt 2

De onderzoeker moet onzichtbaar zijn.

1p 18 Beargumenteer met het voorbeeld van de katten of jij het eens bent met Desprets kritiek op uitgangspunt 1.

1p 19 Beargumenteer met het voorbeeld van de katten of jij het eens bent met Desprets kritiek op uitgangspunt 2.

Mensen met een huisdier zullen het wellicht fijn vinden om op tijd te signaleren dat hun huisdier ziek is. De technologie om vroegtijdig ziektes te signaleren is volop in ontwikkeling, bijvoorbeeld via het monitoren van lichaamstemperatuur en beweging van dieren. Volgens onderzoekers hebben veel huisdiereigenaren behoefte aan dergelijke technologie. Mogelijk zal in de toekomst ook het psychische welbevinden van de dieren kunnen worden gemeten. Het baasje van een kat zou bijvoorbeeld een seintje kunnen krijgen als zijn kat neerslachtig is.

Volgens het dataïsme, zoals beschreven door Yuval Noah Harari, is het psychische welbevinden van dieren in principe via technologie vast te stellen.

De hermeneutiek pleit voor interpretatie als methode binnen de wetenschap.

2p 20 Leg de opvatting van het dataïsme uit dat het psychische welbevinden van dieren in principe kan worden vastgesteld via technologie. Geef vervolgens met interpretatie als methode binnen de wetenschap een argument **tegen** deze opvatting.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Er wordt ook gewerkt aan een app die het mogelijk moet maken om diertalen te verstaan via een soort *Google Translate*. Dit zou een nieuw hoofdstuk kunnen worden in het dieronderzoek, maar ook in onze dagelijkse omgang met dieren. Via de app zou je bijvoorbeeld aan je kat kunnen vragen hoe zij zich voelt.

Volgens George Lakoff en Mark Johnson zit de menselijke taal vol metaforen.

- 2p 21 Leg uit dat oriënterende metaforen een probleem kunnen zijn bij het vertalen van mensentaal naar diertaal. Gebruik daarbij een voorbeeld van een oriënterende metafoor.

Sommige wetenschappers voorspellen dat het spreken met dieren via een vertaalapp binnen tien jaar mogelijk zal zijn. Dit kan grote gevolgen hebben voor het dierenwelzijn. Door de vertaalapp zouden veel meer mensen kunnen begrijpen wat dieren in de bio-industrie vinden van de toestand in de stallen.

Volgens Peter-Paul Verbeek verandert techniek het moreel handelingsvermogen van de mens.

- 1p 22 Leg deze opvatting van Verbeek uit, met het voorbeeld van de vertaalapp voor diertalen.

Donna Haraway stelt voor om de grenzen in ons denken, zoals de grens tussen mens en dier, te vervagen. Een vertaalapp voor diertalen kan hierin een rol spelen.

- 2p 23 Geef een argument dat een vertaalapp voor diertalen bijdraagt aan de door Haraway gewenste grensvervaging in ons denken over mens en dier. Geef vervolgens een argument dat een vertaalapp voor diertalen **niet** bijdraagt aan deze grensvervaging.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.